

ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ

© Цогла О. О., 2015

Розглянуто та опрацьовано ситуацію щодо інноваційного розвитку підприємств Львівського регіону. Проведено аналіз інноваційного розвитку промислових підприємств Львова та області. Визначено фактори, які впливають на інноваційне становище, що склалося за останні роки в економіці регіону.

Підкреслено, що основними чинниками, що гальмують ведення бізнесу в сфері інноваційної діяльності, є нестабільність державної політики, податкова політика і податкові ставки.

Ключові слова: інноваційний розвиток, регіональні особливості, інноваційна активність промислових підприємств, інноваційні витрати, інноваційна продукція.

О. О. Tsogla

Lviv Politechnic National University

RESEARCH INTO INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN LVIV REGION

© Tsogla O. O., 2015

The innovative development of enterprises in Lviv region is studied and reviewed in the article. The analysis of innovative development of industrial enterprises in Lviv region is done. The factors influencing the innovative situation that has arisen in recent years in the region's economy are identified.

The situation that has developed in recent years in Ukraine's economy is determined by the inefficiency of the conducted economic reforms, imperfection of tax system, the negative impact of state regulation on the activities of economic entities. However, fundamental factors of economic growth are resources and innovation. But, as in recent decades the problem of resource provision has aggravated, the current market environment requires the intensification of innovative activity.

Competitiveness of Lviv region depends on the ability to introduce innovations, modernize production and technological processes adjusting to changing environmental conditions. However, during the analysis of the innovative activity of Lviv industrial enterprises it was found that innovative measures were taken only by 16.4% of all the industrial companies in the region, and the volumes of sales of innovative products are only 3% of total industrial output. It was revealed that there were no financial support for innovation at the expense of foreign investors and the state in 2014; the main source of financing innovations was own funds of enterprises that decreased in recent years; financing from the local budgets is insufficient. In the region, as well as in the whole country, there is no venture financing, that is why the reduction of innovation efficiency is a long-term trend.

The limited amount, and sometimes even absence of innovations funding from the state budget, lack of economic incentives to attract investment resources in innovations processes, uncertainty of institutional environment for the development of innovations infrastructure (technology parks, technopolises, technology transfer centers etc.) cause deterioration of the innovations conditions of the regions and encourage independence and self-financing of business activities.

Key words: innovative development, regional features, innovative activity of industrial enterprises, innovation costs, innovative products.

Постановка проблеми. Ситуація, що склалася за останні роки в економіці України, визначається неефективністю проведених економічних реформ, недосконалістю податкової системи, негативним впливом державного регулювання на діяльність суб'єктів господарювання. Однак,

фундаментальними чинниками економічного зростання є ресурси та інновації. Але оскільки в останні десятиріччя загострилась проблема ресурсного забезпечення, то сучасне ринкове оточення вимагає активізацію інноваційної діяльності. Проте, питома вага підприємств України, що впроваджували інновації у 2013 р., становила лише 16,8 % [7]. На Львівщині інноваційні заходи здійснювали 116 промислових підприємств, що становить 16,6 % від загальної кількості підприємств області. За цим показником Львівська область серед інших регіонів України посіла 14 місце (у 2012 р. – 20) [13]. Згідно з даними дослідження Міжнародного інституту розвитку менеджменту, у 2013 р. Україна опустилася в рейтингу всесвітньої конкурентоспроможності з 46-го на 54-те місце [5].

Тобто, сучасне ринкове оточення вимагає закономірної активізації інноваційної діяльності як найбільш продуктивного способу підвищення конкурентоспроможності країни та подальшого її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічні процеси в галузі інноваційного розвитку, що проходять в Україні, привертають увагу багатьох вітчизняних учених-економістів, серед яких варто назвати О. Ф. Андронova [1], А. С. Гальчинського [2], І. В. Житницького [4], М. Т. Пашуту [11], С. В. Корсунського [8], О. Є. Кузьміна [9], Х. А. Снігур [12], Н. В. Чайковську [13] та інших. У їхніх працях розглянуто різні аспекти інноваційної діяльності в Україні, а також світовий досвід впровадження інновацій у виробництво.

Постановка цілей. Проаналізувати стан інноваційного розвитку промислових підприємств Львова та області. Визначити фактори, які впливають на інноваційне становище, що склалося за останні роки в економіці регіону.

Виклад основного матеріалу. Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП України протягом 2010–2014 рр. становить менше 1 %, що свідчить про критичне значення цього індикатора. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств у середньому за 2010–2014 рр. становила 16,1 %. Причому протягом 2011–2012 рр. спостерігається незначна позитивна динаміка, але у 2013 р. питома вага таких підприємств у загальній кількості промислових підприємств знов зменшується до 16,8 %. Розрахункові значення цього індикатора знаходяться ближче до незадовільного рівня. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції у середньому за 2010–2013 рр. становила 3,55 %, що лише на 0,55 % перевищує критичне значення даного індикатора. Відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету становило у середньому за 2010–2013 рр. лише 0,009 % ВВП, що значно нижче від мінімально рекомендованого значення цього індикатора [10].

За даними останнього звіту “The Global Competitiveness Report 2013–2014”, Україна посіла 84 позицію серед 148 країн світу, втративши 11 позицій в рейтингу конкурентоспроможності порівняно з минулим роком. Найближчими сусідами України у цьогорічному рейтингу стали Туніс і Уругвай. Найбільшого падіння зазнала інноваційна складова рейтингу, втративши 22 пункти (з 71 позиції на 93) [14].

У 2013 р. Всесвітній економічний форум (ВЕФ) вперше підготував дослідження конкурентоспроможності областей України. У своєму дослідженні ВЕФ проаналізував конкурентоспроможність 12 регіонів України. Серед лідерів опинилися Закарпатська та Львівська області [5].

Розглянемо ситуацію щодо інноваційного розвитку підприємств Львівського регіону.

Аналізування інноваційної активності промислових підприємств Львівської області (табл. 1) свідчить про те, що у 2014 р. інноваційні заходи здійснювало 129 промислових підприємств, що становить 16,4 % від загальної кількості промислових підприємств області. За цим показником Львівська область серед інших регіонів України посіла 11 місце (у 2013 році – 14). Серед інноваційно активних підприємств 49 впроваджували інноваційні процеси, 42 – інноваційні види продукції, 12 – маркетингові інновації, 7 – організаційні інновації.

У 2014 році було впроваджено 60 нових технологічних процесів, з них найбільше на підприємствах з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності (13), виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (10).

Торік у промисловості освоєно 132 інноваційні види продукції, з них 15 – нові види техніки. Найбільше нових видів продукції впровадили підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 43, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів – 20, виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування – 19, машинобудування – 18. Обсяг реалізованої інноваційної продукції за 2014 р. рік становив 731,9 млн. грн., або 2,1 % від загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2013 році – 3,0 %). Більшість реалізованої інноваційної продукції була новою тільки для підприємства (70,9 % від її загального обсягу). Продукції, що була новою для ринку, у 2014 році реалізовано на 213,3 млн.грн.

Таблиця 1

Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств Львівської області*

Основні показники інноваційної діяльності	Рік					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Кількість інноваційно активних підприємств, одиниць	106	102	100	101	116	129
Кількість інноваційно активних підприємств у % до загальної кількості промислових підприємств	13	13,4	13,2	13,4	16,6	16,4
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн грн	690,8	383,6	447,4	658,1	849,5	731,9
Обсяг реалізованої інноваційної продукції у % до загального обсягу промислової продукції	3,5	1,6	1,5	2,1	3	2,1
Обсяг інноваційних витрат у промисловості, млн грн	211,1	139,3	162,7	280,6	257,1	219,8
Впроваджено нових технологічних процесів, одиниць	56	63	39	46	47	60
Освоєно нових видів продукції, одиниць	152	117	119	115	111	132
З нових видів продукції освоєно нових видів техніки, одиниць	37	31	15	21	16	15

* Головне управління статистики у Львівській області <http://lv.ukrstat.gov.ua>.

Отже, за останні три роки спостерігається нестабільна ситуація щодо обсягу реалізованої інноваційної продукції.

У 2014 році на здійснення інновацій у промисловості було витрачено 219,8 млн.грн. Основним джерелом фінансування витрат на здійснення інновацій залишаються власні кошти підприємств (83,4 %). Найбільше інноваційних коштів було скеровано у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 77,6 % від загальної суми інноваційних витрат, машинобудування – 8,5 %, виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічну діяльність – 7,2 %.

Основним джерелом фінансування витрат на здійснення інновацій є власні кошти підприємств, проте, якщо в 2013 р. було виділено 213,7 млн.грн., що на 47,7 млн.грн. менше ніж в 2012р. (261,4 млн.грн.),то в 2014 р. вони становили 183,2 млн.грн, що на 30,5 млн.грн. менше ніж в 2013 р (табл. 2).

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств у Львівській області*

Джерела фінансування(тис. грн.)	Рік					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Разом	211070,7	139335,4	162676,8	280614,4	257053,9	219754,3
кошти державного бюджету	4025,5	766,0	831,5	830,0	–	–
кошти місцевих бюджетів	344,5	121,0	–	701,0	6113,8	160,0
власні кошти підприємств та організацій	196764,5	92677,6	146669,8	261419,4	213668,2	183234,0
кошти вітчизняних інвесторів	2132,2	–	5319,7	–	–	2504,7
кошти іноземних інвесторів	260,3	353,0	9659,8	–	–	–
кредити банків та інші позики	7543,7	45417,8	196,0	17664,0	37228,9	27399,6
Інші джерела фінансування	–	–	–	–	43,0	6456,0

* Головне управління статистики у Львівській області <http://lv.ukrstat.gov.ua>

Суттєво зменшилося фінансування з місцевих бюджетів, оскільки в 2011 р. такого фінансування не було, а в 2012 р. воно становило 701 тис. грн., в 2013 р. – 6113,8 тис. грн., то в 2014 р. лише 160,0 тис. грн. Фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів вітчизняних та іноземних інвесторів в 2012–2013 рр. було відсутнє, проте в 2014 р. кошти вітчизняних інвесторів становили 2504,7 тис. грн. Кредити банків та інші позики зросли майже в 2,5 разу від 17,7 млн. грн. в 2012 р. до 37,2 млн. грн. в 2013 р., проте в 2014 р. зменшилися на 9,8 млн. грн. та становили 27,4 млн. грн.

А от фінансова підтримка держави, що становила 831,5 тис. грн. у 2011 р., майже не змінилася в 2012 р. – 830 тис. грн., а в 2013–2014 рр. була відсутня.

Кошти, що були скеровані в 2014 р. на фінансування інноваційної діяльності підприємств у Львівській області, розподілені в основному на дослідження і розробки та придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій. На підготовку виробництва для впровадження інновацій кошти не виділялися, так само, як і в попередні роки (табл. 3).

Таблиця 3

Обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності у Львівській області*

Джерела фінансування (тис. грн.)	Рік					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Разом	211070,7	139335,4	162676,8	280614,4	257053,9	219754,3
дослідження і розробки	10506,4	7734,5	7869,3	10452,5	15719,4	16847,8
придбання нових технологій	18107,7	17657,0	221,8	268,1	578,7	219,2
підготовка виробництва для впровадження інновацій	–	–	–	–	–	–
придбання машин та обладнання, пов'язані з упровадженням інновацій	182052,3	113473,3	148192,8	259954,9	232494,4	149875,6
інші витрати	404,3	470,6	6392,9	9938,9	8261,4	52811,7

*Головне управління статистики у Львівській області <http://lv.ukrstat.gov.ua>

Аналіз обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємств у Львівській області свідчить про те, що за останні шість років найвагомими були витрати на придбання машин та обладнання, що пов'язані з упровадженням інновацій. З 2009–2011 рр. ці витрати були нестабільними, проте в 2012 р. вони значно зросли, хоча в 2014 р. суттєво зменшилися до 149875,6 тис. грн. Слід зауважити, що витрати на підготовку виробництва для впровадження інновацій за останні шість років були відсутніми, що свідчить про низький рівень інноваційної діяльності в області.

На дослідження і розробки підприємствами Львівщини в 2014 р. було витрачено 16847,8 тис. грн., що є більше порівняно з попереднім роком. Протягом останніх років значно скоротилися витрати на придбання нових технологій: так, якщо в 2009 р. вони становили 18107,7 тис. грн., то в 2014 р. лише 219,2 тис. грн. Динаміка інших витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю підприємств у Львівській області, є нестабільною, а в 2013 р. витрати становили 8261,4 тис. грн., що є менше порівняно з 2012 р. (9938,9 тис. грн.), а в 2014 р. значно зросли – 52811,7 тис. грн.

Висновки. Отже, конкурентоспроможність Львівського регіону залежить від здатності впроваджувати інновації, модернізувати виробничі й технологічні процеси, пристосовуючись до мінливих умов навколишнього середовища. Проте під час аналізу інноваційної діяльності підприємств промисловості Львівщини виявлено, що інноваційні заходи здійснювало лише 16,4 % від загальної кількості промислових підприємств області, а обсяги реалізованої інноваційної продукції становлять лише 3 % у загальному обсязі промислової продукції. Виявлено, що фінансова підтримка інновації за рахунок коштів іноземних інвесторів, а також держави в 2014 р. була відсутня; основним джерелом фінансування витрат на здійснення інновацій є власні кошти підприємств, які за останні роки зменшилися; недостатнім є фінансування з місцевих бюджетів. У регіоні, як і в країні загалом, відсутнє венчурне фінансування, через що зниження інноваційної ефективності стає довгостроковим трендом.

Ми погоджуємося [6], що основними чинниками, що гальмують ведення бізнесу в області, зокрема і інноваційної діяльності, залишаються нестабільність державної політики, податкова політика і податкові ставки.

Перспективи подальших досліджень. Сьогодні обмежений обсяг, а подекуди і відсутність фінансування інноваційної діяльності з державного бюджету, брак економічних стимулів щодо залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні процеси, невизначеність інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури (технопарків, технополісів, центрів трансферу технологій та ін.) погіршують інноваційний стан регіонів та спонукають господарювати на умовах самостійності та самофінансування. Напрямок подальших досліджень буде вивчення та аналіз резервів інноваційного розвитку промислових підприємств Львівщини.

1. Андропова О. Ф. *Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: монографія* / О. Ф. Андропова, А. В. Череп. – К.: Кондор, 2007. – 356 с. 2. Гальчинський А. С. *Україна: наука та інноваційний розвиток*. – К., 1997. – 66 с. 3. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lv.ukrstat.gov.ua> 4. Житнецький І. В. *Економічна сутність інновацій та інноваційної діяльності в ринкових умовах господарювання* / І. В. Житнецький, Ю. Г. Левченко // *Харч. пром-сть*. – 2008. – № 7. – С. 117–121 5. *Звіт з глобальної конкурентоспроможності* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global> 6. *Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.feg.org.ua/docs/FEG> 7. *Інноваційна активність підприємств України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> 8. Корсунський С. В. *Національний науковий фонд України: механізм вироблення науково-технологічної політики і грантового фінансування* / С. В. Корсунський // *Наука та інновації*. – 2006. – 2, № 1. – С. 40–43. 9. Кузьмін О. Є. *Інвестиційна та інноваційна діяльність* / наук. ред. О. Є. Кузьмін. – Л.: ЛБІ НБУ, 2003. – 231 с. 10. Новікова К. І., Новікова Л. Ф. *Сучасний стан інвестиційно-інноваційної безпеки України* / К. І. Новікова, Л. Ф. Новікова // *Ефективна економіка*. – 2014. – № 10. – 34 с. 11. Папута М. Т., Толстов В. М., Кондрашов О. М., Суплін Л. З., Шейко. І. І. *Методичні рекомендації прогнозування інноваційної діяльності в промисловості* / М. Т. Папута, В. М. Толстов, О. М. Кондрашов, Л. З. Суплін, І. І. Шейко. – К.: *Наук. світ*, 2006. – 73 с. 12. Снігур Х. А. *Теоретичні засади економічного змісту інновацій* / Х. А. Снігур // *Управління розвитком*. – 2011. – № 21. – С. 129–132. 13. Чайковская Н. В., Панягина А. Е. *Суцність інновацій: основные теоретические подходы* / Н. В. Чайковская, А. Е. Панягина // *Современная экономика: проблемы, тенденции, перспективы*. – 2011. – № 4. – С. 47–57. 14. *The Global Competitiveness Report 2013–2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf